

De gèneres, sexes i concordances, encara

16.03.2016

Jordi Parramon

Assessor lingüístic del Parlament de Catalunya

Ara ja sabem que la concordança d'un adjectiu amb dos substantius o més de diferent gènere s'ha de fer en masculí perquè aquest és el gènere menys marcat, però ha costat molt als lingüistes arribar a aquesta conclusió, i hi ha molta gent que encara no hi ha arribat. Perquè el punt de partida, tal com es testimonia en els gramàtics de la vella escola, és certament desolador.

El debat sobre la concordança va ser molt viu entre els francesos de la Il·lustració (com, de fet, encara ho és en alguns ambients modernets), i els motius per explicar perquè la concordança s'ha de fer en masculí tenien un evident biaix ideològic. Per exemple, veiem què diu un famós gramàtic del segle XVII.

«Parce que le genre masculin est le plus noble, il prévaut tout seul contre deux ou plusieurs féminins, quoiqu'ils soient plus proches de leur adjectif.» (Claude Fabre de Vaugelas, 1647)

És a dir, que hi ha un gènere més noble que l'altre, que no és tan noble (més "plebeu", per tant?), però no explica d'on li ve aquesta noblesa tan axiomàtica. Suposem que no deu ser del referent dels substantius atribuïts a cada gènere, perquè llavors arribaríem a la conclusió que un animal és més noble que una persona, o fins i tot que el vici és més noble que la virtut, tant en català com en francès. No deu anar per aquí la cosa.

Sortosament, al cap d'un segle i escaig trobem la resposta en un altre gramàtic:

«Le genre masculin est réputé plus noble que le féminin à cause de la supériorité du mâle sur la femelle.» (Nicolas Beauzée. 1767)

Magnífic, ara ja sabem per què, però em temo que si avui el senyor Beauzée s'examinés de lingüística no tindríem més remei que suspendre'l, no pas perquè fa afirmacions políticament incorrectes i científicament discutibles (per no dir radicalment falses), sinó simplement perquè confon gènere i sexe. Sí, això que encara és ben habitual entre els profans en lingüística, fa tres o quatre segles ho deien els gramàtics, i per això els podem fer responsables de tot l'embolic.

Semblava que no s'adonessin (o si se n'adonaven els era igual) que tots els substantius de referent asexuat també tenen un gènere gramatical, i fins i tot entre els de referent sexuat abunden els epicens, en què el gènere del substantiu no té cap relació amb el sexe del referent, qualsevol que sigui l'un i l'altre. És a dir que, malgrat el que pogués pensar Beauzée, des del punt de vista gramatical, ni tots els mascles són masculins ni totes les femelles són femenines.

Però és que, a més, tornant a Vaugelas i a la qüestió de la noblesa, si realment creguéssim que hi ha un gènere més noble que l'altre també podríem concloure que aquest és el femení, que només se serveix a si mateix per concordar amb els substantius, i no pas el pobre masculí, que ha de concordar amb substantius de tots dos gèneres. És clar que sí, perquè, ben mirat, des de quan els nobles han de servir els plebeus?